

IQTISODIYOT&TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

№11

ISSN: 2992-8982

<https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz/>

2025

IQTISODIYOT&TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Bosh muharrir:

Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich

Bosh muharrir o'rinbosari:

Karimov Norboy G'aniyevich

Muharrir:

Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

*Elektron nashr. 1025 sahifa.
2025-yil, noyabr*

Tahrir hay'ati:

Salimov Oqil Umrzoqovich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Rae Kvon Chung, Janubiy Koreya, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari
Axmedov Durbek Kudratillayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Sayfullo Normatovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Siddiqova Sadoqat G'afforovna, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Maxmudov Nosir, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Samadov Asqarjon Nishonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, professor
Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Ikrom Akramovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Eshtayev Alisher Abdug'aniyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xajiyev Baxtiyor Dushaboyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Hakimov Nazar Hakimovich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Musayeva Shoirazimovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), professor
Ali Konak (Ali Ko'nak), iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor (Turkiya)
Cham Tat Huei, falsafa fanlari doktori (PhD), professor (Malayziya)
Foziljonov Ibrohimjon Sotvoldixo'ja o'g'li, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dots.
Utayev Uktam Choriyevich, O'z.Respub. Bosh prokuraturasi boshqarma boshlig'i o'rinbosari
Ochilov Farkhod, O'zbekiston Respublikasi Bosh prokuraturasi IJQKD boshlig'i
Buzrukhonov Sarvarxon Munavvarxonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Axmedov Javohir Jamolovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), katta o'qituvchi
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), v.b. dots.
Djudi Smetana, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Krissi Lyuis, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Glazova Marina Viktorovna, Iqtisodiyot fanlari doktori (Moskva)
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Sevil Piriyeva Karaman, falsafa fanlari doktori (PhD) (Turkiya)
Mirzaliyev Sanjar Makhmatjon o'g'li, TDIU ITI departamenti rahbari
Ochilov Bobur Baxtiyor o'g'li, TDIU katta o'qituvchisi
Golisheva Yelena Vyacheslavovna, Iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent.

IQTISODIYOT&TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Editorial board:

Salimov Okil Umrzokovich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Abdurakhmanov Kalandar Khodjayevich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Rae Kwon Chung, South Korea, Honorary Professor at TSUE, Nobel Prize Laureate
Osman Mesten, Member of the Turkish Parliament, Head of the Turkey–Uzbekistan Friendship Society
Akhmedov Durbek Kudratillayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Sayfullo Normatovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Abdurakhmanova Gulnora Kalandarovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Kalonov Mukhiddin Bakhridinovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Siddikova Sadokat Gafforovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogical Sciences
Khudoykulov Sadirdin Karimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Makhmudov Nosir, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Samadov Askarjon Nishonovich, Candidate of Economic Sciences, Professor
Slizovskiy Dmitriy Yegorovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Ikrom Akramovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Eshtayev Alisher Abduganiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khajiyev Bakhtiyor Dushaboyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khakimov Nazar Khakimovich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Musayeva Shoira Azimovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Professor
Ali Konak, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor (Turkey)
Cham Tat Huei, Doctor of Philosophy (PhD), Professor (Malaysia)
Foziljonov Ibrokhimjon Sotvoldikhoja ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Utayev Uktam Choriyeich, Deputy Head of Department, Prosecutor General's Office of Uzbekistan
Ochilov Farkhod, Head of DCEC, Prosecutor General's Office of Uzbekistan
Buzrukkhonov Sarvarkhon Munavvarkhonovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Akhmedov Javokhir Jamolovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences
Tokhirov Jaloliddin Ochil ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Technical Sciences, Senior Lecturer
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Acting Associate Professor
Judi Smetana, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Chrissy Lewis, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Glazova Marina Victorovna, Doctor of Sciences in Economics (Moscow)
Nosirova Nargiza Jamoliddin kizi, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Sevil Piriyeva Karaman, Doctor of Philosophy (PhD) (Turkey)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon ugli, Head of the Department of Scientific Research and Innovations, TSUE
Ochilov Bobur Bakhtiyor ugli, Senior lecturer at TSUI
Golisheva Yelena Vyacheslavovna, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor.

Ekspertlar kengashi:

Berkinov Bazarbay, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Po'latov Baxtiyor Alimovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Aliyev Bekdavlal Aliyevich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xalikov Suyun Ravshanovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Rustamov Ilhomiddin, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Kamilova Iroda Xusniddinovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
G'afurov Doniyor Orifovich, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Fayziyev Oybek Raximovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, katta o'qituvchi
Babayeva Zuhra Yuldashevna, mustaqil tadqiqotchi
Komilova Nilufar Karshiboyevna, Geografiya fanlari doktori, professori
Umirzoqov Ja'sur Artiqboy o'g'li, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent
Zebo Kuldasheva, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent

Board of Experts:

Berkinov Bazarbay, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Pulatov Bakhtiyor Alimovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Aliyev Bekdavlal Aliyevich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khalikov Suyun Ravshanovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Rustamov Ilhomiddin, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Khakimov Ziyodulla Akhmadovich, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Kamilova Iroda Xusniddinovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics
Gafurov Doniyor Orifovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogy
Fayziyev Oybek Raximovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Tukhtabayev Jamshid Sharafetdinovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Khamidova Faridaxon Abdulkarimovna, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Yakhshiboyeva Laylo Abdisattorovna, Senior Lecturer
Babayeva Zuhra Yuldashevna, Independent Researcher
Komilova Nilufar Karshiboyevna, Doctor of Geographical Sciences, Professor
Umirzokov Jasur Artiqboy ugli, Doctor of Economic Sciences (DSc), Associate Professor
Zebo Kuldasheva, Doctor of Economic Sciences (DSc), Associate Professor

- 08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
- 08.00.02 Makroiqtisodiyot
- 08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
- 08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
- 08.00.05 Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
- 08.00.06 Ekonometrika va statistika
- 08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
- 08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
- 08.00.09 Jahon iqtisodiyoti
- 08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
- 08.00.11 Marketing
- 08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
- 08.00.13 Menejment
- 08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
- 08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
- 08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
- 08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

Muassis: "Ma'rifat-print-media" MChJ

Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, O'zR Tabiat resurslari vazirligi, O'zR Bosh prokuraturasi huzuridagi IJQK departamenti.

Jurnalning ilmiyligi:

“Yashil” iqtisodiyot va taraqqiyot” jurnali

O'zbekiston Respublikasi
Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar
vazirligi huzuridagi Oliy
attestatsiya komissiyasi
rayosatining
2023-yil 1-apreldagi
336/3-sonli qarori bilan
ro'yxatdan o'tkazilgan.

MUNDARIJA

YASHIL TRANSPORT SIYOSATINING BARQAROR RIVOJLANISH VA TARMOQLARARO INTEGRATSIYADAGI O'RNI	21
Rahmonov Rasul Ne'matovich	
BANK AKTIVLARI VA PASSIVLARINI BOSHQARISHNI TAKOMILLASHTIRISH	34
Safarov Sanjar Ravshan o'g'li	
O'ZBEKISTONNING INVESTITSION JOZIBADORLIGINI OSHIRISH STRATEGIYALARI.....	38
Madraximova Irodaxon Sherzodbek qizi	
HUDUDIIY XIZMAT KO'RSATISH KORXONALARIDA MENEJMENT SAMARADORLIGINI OSHIRISHNING RAQAMLI TRANSFORMATSIYA MODELII	43
Maxmudova Nozimaxon Baxriddinxonovna	
DAVLATNING BUDJET SIYOSATINI TAKOMILLASHTIRISHNING DOLZARB MASALALARI	50
A.A. Ismailov	
DAVLAT-XUSUSIY SHERIKLIGINING MEXANIZMINI SAMARALI TASHKILLASHTIRISHDA MOLIVAVIY MANBALARNI SHAKLLANTIRISHNI YO'NALISHLARI	56
Mansurov Mansur Alisherovich	
ANTIKRIZISLI BOSHQARUV TIZIMLARIDA RANGLI SIGNAL MEXANIZMLARINING FUNKSIYALARI.....	61
Aliqulov Aziz Haydarjonovich	
XODIMLARNI MOTIVATSIYALASHNING XALQARO MODELLARINI O'ZBEKISTON KORXONALARIDA QO'LLASH IMKONIYATLARI.....	66
Yormamatov Qodirjon Juraqulovich	
RAQAMLI IQTISODIYOT OMILLARI VA ULARNING QISHLOQ XO'JALIGI KORXONALARINING SAMARADORLIGIGA TA'SIRI	71
Yaxshiyev Shahzod Sherari o'g'li	
OLIY TA'LIM MUASSASALARI VA MEHNAT BOZORI INTEGRATSIYASI BO'YICHA XORIJ TAJRIBALARI	78
Haqqulov Fazliddin Faxriddinovich	
YASHIL IQTISODIYOTGA O'TISHDA RIVOJLANGAN VA RIVOJLANAYOTGAN DAVLATLAR TAJRIBASI	84
Aripov Abdulaziz Sakijonovich	
YASHIL ENERGETIKA RIVOJLANISHINING IQTISODIY SAMARADORLIGINI EKONOMETRIK BAHOLASH.....	89
Bobokulova Muhabbat Muhammadiyeva	
ELEKTRON TO'LOVLAR VA POS TIZIMLARI — KICHIK BIZNESDA SAMARASI VA XAVFLARI	93
To'liqinov Dilshodxo'ja Olim o'g'li	
MINTAQADA RAQAMLI IQTISODIYOTNI BARQAROR RIVOJLANTIRISHNING ISTIQBOLLI YO'NALISHLARI	98
Yusubov In'omjon Ikram o'g'li	
SOLIQ SIYOSATINI RAQAMLI BOSHQARISH ORQALI BUDJET DAROMADLARINI BARQARORLASHTIRISH STRATEGIYASI.....	103
Xodjimatomov Xamidullo Mamirjonovich	
OZIQ-OVQAT TOVARLARI B2B BOZORINI RIVOJLANTIRISHDA ZAMONAVIY MARKETING STRATEGIYALARIDAN FOYDALANISH	108
Hayitboyeva Ullijon Bobonazar qizi	
FARMASEVTIKA SANOATIDA INVESTITSION FAOLIYAT SAMARADORLIGINI BAHOLASH	113
Yaqubov Timurbek G'anibekovich	
SHAXSNI OVOZI ASOSIDA IDENTIFIKATSIYALASH VA AUTENTIFIKATSIYALASH ALGORITMLARI	123
Ozoda Sabirova Shermamaxamatovna	

YASHIL IQTISODIYOT — BARQAROR RIVOJLANISH GENERATORI	129
Berdibekova Dilfuza Xoldorbekovna	
CHET EL MEHMONXONA TARMOQLARINING BRENDING STRATEGIYALARINI O'RGANISH	133
Ergashev Oybek Mamarasul o'g'li	
MILLIY IQTISODIYOTDA KICHIK BIZNES VA XUSUSIY TADBIRKORLIK SOHASINING MOLIVAVIY SAMARADORLIGINI BAHOLASHNING USLUBIY JIATLARINI TAKOMILLASHTIRISH	144
Arzikulov Otabek Ali o'g'li	
TRANSPORT TIZIMI SOHASI KORXONALARINING INNOVATSION SALOHİYATINI BAHOLASH YO'NALISHLARI	152
Ismailov Akmal Maxsudovich, Abilqosimova Shaxlo Sodiқ qizi	
MEHMONXONALAR SAMARADORLIGINI OSHIRISHDA XODIMLARNING O'RNI VA AHAMIYATI	158
Abdusamidov Sarvar Adxamovich, Normurodiv Tal'at Normurodiv o'g'li	
KORXONALARDA HR TIZIMINI TAKOMILLASHTIRISH YO'NALISHLARI	163
Aminova Shaxnoza Aziz qizi	
JAHON IQTISODIYOTIDA OZIQ-OVQAT XAFSIZLIK RO'LI	168
Abdusamatov Barkamol Rustamjon o'g'li	
ТУРИСТИЧЕСКИЕ РЕСУРСЫ КАРАКАЛПАКСТАНА И СУЩЕСТВУЮЩАЯ ИНФРАСТРУКТУРА	174
Хошимова Камилла Навфал қизи	
DAVLAT-XUSUSIY SHERIKLIK MEXANIZMLARI: REKREATIONS TURIZM SOHASIDA QO'LLASH TAJRIBASI VA ISTIQBOLLARI	184
Najmitdinov G'ayratbek Sharifovich	
O'ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA VIRTUAL TA'LIM PLATFORMALARI: TEXNIK VA PEDAGOGIK TALABLAR, TIZIMLI TAHLIL VA IQTISODIY JIATLAR	189
Turayeva Adiba Ikramovna	
ICHKI AUDIT TIZIMI VA UNI TAKOMILLASHTIRISH MASALALARI	193
Nuridinova Barchinoy Xusniddin qizi	
MINTAQA IQTISODIYOTIDA SUV RESURLARIDAN FOYDALANISHNING IQTISODIY SAMARADORLIGINI OSHIRISH YO'LLARI	199
Xaitbaev Jasurbek Otaxanovich	
MINTAQANING EKSPORT SALOHİYATINI OSHIRISHNING TASHKILIY-IQTISODIY MEXANIZMI	204
Raimboyeva Mashhura Davronbek qizi	
SURXONDARYO VILOYATIDA RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA XODIMLARNI BOSHQARISH TIZIMINI TAKOMILLASHTIRISH	210
Jobborov Anvar Egamberdiyevich	
ISLOMIY MOLIVALASHTIRISHDA RAQAMLI TEXNOLOGIYALAR VA SUN'IY INTELEKTNING DOLZARBLIGI	217
Nazarov Nodirjon Namoz o'g'li	
JISMONIY SHAXSLARNING MOL-MULKINI SOLIQQA TORTISH MASALALARI	222
Mamadjanov Shuxrat Jalolidinovich	
ENTREPRENEURSHIP AND BUSINESS MANAGEMENT IN UZBEKISTAN	225
Abdukhalikova Komila Abdukhalikovna	
BANKLARDA BARQARORLIKNI TA'MINLASH UCHUN RAQAMLI YECHIMLARNI TAKOMILLASHTIRISH	229
Saydamatova Muxlisabonu Rasuljon qizi	
PAXTA-TO'QIMACHILIK SANOATINI MODERNIZATSIYA QILISH YO'NALISHLARI: TAHLIL VA TAKLIFLAR	233
Abdullayev Hamidulla Abdug'ani o'g'li	
WAYS TO IMPROVE THE EFFICIENCY OF STATE FINANCIAL REGULATION MECHANISMS IN ENSURING THE CAPITALIZATION OF INSURANCE ORGANIZATIONS	238
Abdullaev Erkinjon Azamovich	
YASHIL IQTISODIYOTNI SHAKLLANTIRISHDA YASHIL MOLIVALASHTIRISHNING NAZARIY JIATLARI	245
Xalikov S. X.	

QISHLOQ XO'JALIGI MAHSULOTLARI BOZORIDA KORXONALAR RAQOBATBARDOSHLIGINI OSHIRISHDA MARKETING STRATEGIYALARIDAN FOYDALANISH	245
Xudayberganov Jasur Baxodirovich	
WAYS TO IMPROVE THE EFFICIENCY OF STATE FINANCIAL REGULATION MECHANISMS IN ENSURING THE CAPITALIZATION OF INSURANCE ORGANIZATIONS	251
Abdullaev Erkinjon Azamovich	
NATIJAVIYLIKKA YO'NALTIRILGAN BudgetLASHTIRISH JARAYONINING NAZARIY-USLUBIY ASOSLARI VA UNING O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI.....	257
Allakuliyev Akmal Baltayevich	
SURXONDARYO VILOYATIDA RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA XODIMLARNI BOSHQARISH TIZIMINI TAKOMILLASHTIRISH	261
Jobborov Anvar Egamberdiyevich	
TO'QIMACHILIK KORXONALARIDA BOSHQARUV TIZIMINI RESURSLARNI OPTIMALLASHTIRISH ORQALI TAKOMILLASHTIRISH.....	268
Avulchayeva Feruza Jurakuziyevna	
BANKLARDA BARQARORLIKNI TA'MINLASH UCHUN RAQAMLI YECHIMLARNI TAKOMILLASHTIRISH.....	272
Saydamatova Muxlisabonu Rasuljon qizi	
ZAMONAVIY ISH JOYLARINI SHAKLLANTIRISHDA AYOLLARNING ROLI	276
Tulyaganova Aziza	
ISLOMIY MOLIYALASHTIRISHDA RAQAMLI TEXNOLOGIYALAR VA SUN'IY INTELEKTNING DOLZARBLIGI.....	281
Nazarov Nodirjon Namoz o'g'li	
TURIZM MARKETINGINING NAZARIY ASOSLARI, ZAMONAVIY YO'NALISHLARI VA UNI TAKOMILLASHTIRISH ISTIQBOLLARI.....	286
Xamidov Otabek Bakidjanovich	
KICHIK BIZNES VA XUSUSIY TADBIRKORLIK SOHASINING IQTISODIY KO'RSATKICHLAR TIZIMINI STATISTIK BAHOLASHNING USLUBIY JIHATLARI	290
Arzikulov Otabek Ali o'g'li	
ЭКОЛОГАМ ПОЧЕТ И УВАЖЕНИЕ	298
Максудова Шахиста	
DEBITOR VA KREDITOR QARZDORLIKNING MOHIYATI VA ULARNING O'ZGARISH TENDENTSIYALARI	304
Jo'raev Farruxbek Muxiddin o'g'li	
O'ZBEKISTONDA ISLOMIY MOLIYALASHTIRISH XIZMATLARI BOZORINI RIVOJLANTIRISH ISTIQBOLLARI.....	307
Inomjonov Islomjon Iloxomjon o'g'li	
ENTREPRENEURSHIP AND BUSINESS MANAGEMENT IN UZBEKISTAN	311
Abdukhalkova Komila Abdukhalkovna	
МОБИЛЬНЫЕ ТЕХНОЛОГИИ КАК СРЕДСТВО ФОРМИРОВАНИЯ ИССЛЕДОВАТЕЛЬСКИХ КОМПЕТЕНЦИЙ БУДУЩИХ ИНЖЕНЕРОВ.....	315
Хурамова Фарангиз Учкун кизи	
ЦИФРОВИЗАЦИЯ НАЛОГОВ И АКЦИЗНАЯ РЕФОРМА УЗБЕКИСТАНА В ВТО	319
Дамир Рустамович Абдулов	
BANK TIZIMIDAGI ISLOHOTLAR SHAROITIDA LIKVIDLILIK RISKINI BOSHQARISHNI TAKOMILLASHTIRISH YO'LLARI.....	324
Alimov Baxtiyor Murodovich	
BANK AUDITINING NAZARIY-USLUBIY ASOSLARI VA UNI TAKOMILLASHTIRISH YO'NALISHLARI	335
Narziyev Xayotjon Azamatovich	
O'ZBEKISTON SUG'URTA SOHASIDA RAQAMLI TEXNOLOGIYALARNI QO'LLASH MASALALARI.....	343
Abdimuminova Saodat Taxirjonovna	
TO'QIMACHILIK SANOAT MAXSULOTLARI EKSPORT FAOLIYATI TAHLILI VA BRENDIDA LIDERLIK TUSHUNCHALARI.....	352
Abdulazizova Xushnoza Nayabovna	

ИНСТИТУЦИОНАЛЬНО-ПРАВОВЫЕ МОДЕЛИ УПРАВЛЕНИЯ ОТХОДАМИ НА ОСНОВЕ ОПЫТА РАЗВИТЫХ СТРАН И ВОЗМОЖНОСТИ ИХ АДАПТАЦИИ В УСЛОВИЯХ УЗБЕКИСТАНА.....	357
Д. Мейлиева	
O'ZBEKISTON AUDITORLIK TIZIMIDA KASBDOSHLAR TOMONIDAN BAHOLASH (PEER REVIEW) TIZIMINI JORIY ETISH ISTIQBOLLARI	361
Parpiyev Jaxongir Ilhomjonovich	
ИСКУССТВЕННЫЙ ИНТЕЛЛЕКТ И БОЛЬШИЕ ДАННЫЕ (BIG DATA) В УПРАВЛЕНЧЕСКИХ РЕШЕНИЯХ.....	366
Шарипов Бахтиёр Михлибаевич	
O'ZBEKISTONDA SUVGA BO'LGAN TALABNI VAQTLI QATORLAR ORQALI TAHLIL QILISH	375
Sarvar Mamasoliyev	
BOSHQARUV VA NAZORAT MAQSADLARIDA XARAJATLAR HISOBINI TASHKIL ETISH	383
Isomuxamedov Akbarjon Boxodir o'g'li	
MINTAQALAR BARQAROR RIVOJLANISHINI TA'MINLASHNING ASOSIY YO'NALISHLARI.....	389
Salomat NOROVA	
O'ZBEKISTON TURIZM BREND BOZORINING HOZIRGI HOLATI VA TENDENSIYALARI.....	394
Zufarov Akmal Gulamiddinovich	
INNOVATSION IQTISODIYOTDA QAYTA TIKLANUVCHI ENERGIYA MANBALARI SAMARADORLIGINI OSHIRISH METODOLOGIYASI.....	404
Qodirov Baxodirjon Tursunovich	
O'ZBEKISTON SOLIQ TIZIMINI MODERNIZATSIYA QILISHDA YAGONA INTERAKTIV DAVLAT XIZMATLARI PORTALINING O'RNI VA AHAMIYATI	408
Dehqonov G'ayratjon Raximovich	
OLIY TA'LIM MUASSASALARIDA INNOVATSION HAMDA TIJORATLASHTIRISH MASALALARI	414
Inoyatov Mardonbek Mo'min o'g'li	
OLIY IQTISODIY TA'LIM ORQALI EKO-INNOVATSIYALAR VA "YASHIL" INVESTITSIYALARNI RAG'BATLANTIRISH MEKANIZMLARI: SIYOSIY VA INSTITUTSIONAL DOIRALAR	418
Xasanova Zarina Maxamadaliyeva	
XODIMLAR MALAKASINI OSHIRISH — ZAMON TALABI.....	427
Narzullaev Oybek Narzullaevich	
BUXGALTERIYA HISOBINI YURITISHDA JURNAL-ORDER SHAKLINING AHAMIYATI.....	433
Axmedjanov Abdufoto	
KENDALL VA SPEARMAN TARTIBIY KORRELYATSIYA KOEFFITSIYENTLARI ASOSIDA YASHIL IQTISODIYOT INDIKATORLARINING STATISTIK O'ZARO TA'SIRINI MODELLASHTIRISH	437
Muradov Rustamjon Sobitxonovich	
ИНТЕНСИВНЫЕ И ЭКСТЕНСИВНЫЕ ОГРАНИЧЕНИЯ В РЕГУЛИРОВАНИИ СПРОСА.....	442
Аминджанова Румейса Батыровна, Камилова Наргиза Абдукахоровна	
ИНКЛЮЗИВНЫЙ ПОДХОД В ТУРИЗМЕ: ЗАРУБЕЖНЫЙ ОПЫТ И УЗБЕКСКАЯ ПРАКТИКА	445
Азимова Шахло Таировна	
AKSIYADORLIK JAMIYATLARIDA MOLIVAVIY HISOBOTNING XAQARO STANDARTLARIGA O'TISHNING HOLATI VA TAHLILI	450
Bayjanov Sarsengaliy Xalmuratovich	
UZUM EKSPORT QILUVCHI KOMPANIYALARDA YASHIL O'TISH JARAYONINI QO'LLAB-QUVVATLASH UCHUN EKO-MARKETING VA AYLANMA IQTISODIYOT TAMOIYILLARINI INTEGRATSIYALASH.....	454
Usmonova Diyora Mahmud qizi	
UMUMTA'LIM MAKTABLARIDA XARAJATLAR SMETASI VA SHTATLAR JADVALINING TAHLILI: OPTIMALLASHTIRISH VA SAMARADORLIKNING YANGICHA USULLARI (NAMANGAN VILOYATI MISOLIDA)	461
Umarov Avzaljon Yodgorali o'g'li	
INVESTITSIYALARNING KIRIB KELISHIGA TO'SQINLIK QILUVCHI MUAMMOLARNI BARTARAF ETISH YO'LLARI.....	467
Alimova Dilafro'z Tohir qizi	

FARMATSEVTIKA KORXONALARIDA MOLIVAVIY HISOBOT SHAKLLARINI TAKOMILLASHTIRISH VA INVESTORLAR UCHUN AXBOROT OCHIQLIGINI TA'MINLASH	470
Turdikulova Gulshad Nurmamatovna	
ISHLAB CHIQRISH KORXONALARIDA MOLIVAVIY HISOBOTLARNING SHAFFOFLIGINI OSHIRISHDA MOLIVAVIY HISOBOTNING XALQARO STANDARTLARINING AHAMIYATI.....	477
Uztemirov Alisher Aktam o'g'li	
INNOVATSION IQTISODIYOT SHAROITIDA SANOAT TARMOQLARI RAQOBATBARDOSHLIGINI TA'MINLASHGA YO'NALTIRILGAN BANDLIK TUZILMASINI OPTIMALLASHTIRISH	482
Tursunov Bekmuxammad Omonovich	
XORIY TAJRIBALARIDA SOLIQ BAZASINI ANIQLASH TARTIBI METODOLOGIYASINING MAVJUD METODLARI VA ULARNING XUSUSIYATLARI.....	489
Xalikchayeva Sadokat Ilxomjonovna	
IQTISODIY XAVFSIZLIKNING KONSEPTUAL ASOSLARI VA UNING MAMLAKAT IQTISODIYOTIDAGI O'RNI.....	496
Ramatillaev M.R.	
TIJORAT BANKLARIDA KREDIT RISKLARINI SUG'URTALASH VA DIVERSIFIKATSIYA QILISH MEKANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH	502
Eshboyev Shahobiddin Anorqul o'g'li	
TIJORAT BANKLARI O'RTASIDAGI RAQOBATNI BAHOLASH VA KUCHAYTIRISHNING ZAMONAVIY METODOLOGIYASI: O'ZBEKISTON TAJRIBASI.....	506
Qulmetov Mansurbek Ro'zmatovich	
XALQARO REYTING TASHKILOTLARINING OLIY TA'LIM MUASSASALARIGA TA'SIRI VA MAVJUD PLATFORMALAR.....	515
O'rozboyev Xayrulla Murodboy o'g'li	
TALABALAR MOTIVATSIYASINING MEKANIZMLARI: LOYIHA ASOSIDAGI TA'LIM TEKNOLOGIYALARIDA.....	523
Kasimova (Mulladjanova) Nasiba Azimdjanovna	
ISH KUCHIDAN SAMARALI FOYDALANISH VA NORASMIY BANDLIKNI SOYADAN CHIQRISH BO'YICHA TAKLIFLAR ISHLAB CHIQISH	531
Pulatov Dilshod Xaqberdiyevich, Maxkamova Shaxlo Yulchiyevna, Absamatov Baxrom Danakulovich	
KASBIY TA'LIM MAZMUNIDA TA'LIM VA ISHLAB CHIQRISH INTEGRATSIYASINI RAG'BATLANTIRISH ORQALI O'RTA BO'G'IN KADRLAR TAYYORLASHNING JOZIBADORLIGINI OSHIRISH YO'NALISHLARI	538
Tojiyev Sirojiddin Sayriddinovich	
O'ZBEKISTONDA TURIZM INFRATUZILMASINI BOSHQARISH TIZIMINING TURLARI VA SHAKLLARI.....	542
Muminova Mavjuda Sharifovna	
SUV RESURLARIDAN FOYDALANISHNI STRATEGIK BOSHQARISH SAMARADORLIGI MASALALARI	547
Kadirkhodjayeva Nilufar Rahmatullayevna	
MHXSGA MUVOFIQ ASOSIY VOSITALAR HISOBINI TASHKIL ETISH MASALALARI.....	552
Aliyev Sherzod Abdixomidovich	
ФАКТОРЫ ЭФФЕКТИВНОГО РАЗВИТИЯ ПРОИЗВОДСТВЕННОГО ПОТЕНЦИАЛА ПРОМЫШЛЕННЫХ ПРЕДПРИЯТИЙ.....	558
Аллаева Г.Ж.	
YASHIL IQTISODIYOTGA O'TISH SHAROITIDA INVESTITSION MUHITNI YAXSHILASH YO'NALISHLARI	564
Irisqulova Munisa Akmal qizi	
TASHABBUSLI BUDJET JARAYONLARI DOIRASIDA 2024-YILDA AMALGA OSHIRILGAN ISHLAR TAHLILI	569
Xamidov Xabibullo Xikmatulla o'g'li	
MINTAQA SANOATIDA AHOLI JON BOSHIGA YAQQ O'ZGARISHINING DINAMIK TAHLILI.....	574
Nabiyev G'ulom Abdusalomovich	

INFRATUZILMAVIY INVESTISIYA LOYIHALARINI DAVLAT-XUSUSIY SHERIKLIK ASOSIDA MOLIYALASHTIRISHDA RISKLARNI BOSHQARISHNING XORIJ TAJRIBALARI	583
Ergashev Axmadjon Maxmudjon o'g'li	
ПРОБЛЕМЫ ГЛОБАЛЬНОГО РАЗВИТИЯ ЗЕЛЕНОГО ФИНАНСИРОВАНИЯ В ЭКОЛОГИИ.....	587
Максудова Шахиста	
PAHTA-TO'QIMACHILIK KLASSTERLARINING INVESTITSION FAOLIGINI OSHIRISHNING ILMIY-USLUBIY JIHATLARI	593
B.Sh.Shadmanov	
ECONOMIC INDICATORS OF SUPPLY CHAIN EFFICIENCY IN UZBEKISTAN'S EXPORT SECTOR	597
Mukhammadiyaminova Shakhzoda Sherzodovna	
BUDJET TASHKILOTLARIDA BUDJETDAN TASHQARI MABLAG'LAR HISOBI VA ICHKI AUDITNI TAKOMILLASHTIRISH.....	602
Muxtorova Maftuna Salohiddin qizi	
RAQAMLASHTIRISH JARAYONIDA BANKLARNING XAVFSIZLIGI VA MOLIYAVIY BARQARORLIGINI TA'MINLASHNING ILMIY-AMALIY ASOSLARI	607
Aliyeva Umidaxon Xusanboyevna	
XIZMATLAR SOHASI VA KAMBAG'ALLIK O'RTASIDAGI O'ZARO BOG'LIQLIK.....	611
Dawletmuratov Adilbay Mirzabaeovich	
PROSPECTS FOR THE DEVELOPMENT OF INDUSTRIAL CLUSTERS BASED ON THE PRINCIPLES OF A "GREEN ECONOMY"	615
Boboqulov Sanjar Baxronkulovich, Kamolov Oybek Faxriddin o'g'li	
ПЕРСПЕКТИВЫ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ИНФОРМАЦИОННО-КОММУНИКАЦИОННЫХ ТЕХНОЛОГИЙ В СОВЕРШЕНСТВОВАНИИ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ СВОБОДНЫХ ЭКОНОМИЧЕСКИХ ЗОН В НАЦИОНАЛЬНОЙ ЭКОНОМИКЕ.....	620
Халимжанов Дилшод Эргашбекович	
YASHIRIN IQTISODIYOTNI INNOVATSION RIVOJLANISHDAGI O'RNI VA O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI.....	626
Mavlyanov Muzaffar Yusupovich	
NAMANGAN VILOYATI TURIZM SOHASINING SO'NGGI YILLARDA RIVOJLANISHI VA STATISTIK TAHLILI	630
Kuymuratova Matlubaxon Abdimanabovna	
O'ZBEKISTON SHAROITIDA QISHLOQ XO'JALIGI MAHSULOTLARI EKSPORTINING IQTISODIY BARQARORLIGINI TA'MINLOVCHI OMILLAR TAHLILI	634
Faxriddinov Bahriddin	
INNOVATSION SHAROITDA TO'QIMACHILIK SANOATI RAQOBATBARDOSHLIGINI OSHIRISH	640
Sattarov Ilkhomjon Rahimjanovich	
IQLIM O'ZGARISHI SHAROITIDA SUV RESURSLARIDAN SAMARALI FOYDALANISH YO'LLARI	645
Nurmatov Norbek Jo'rayevich	
MINTAQA LOGISTIK XIZMAT KO'RSATISH SOHASINI RIVOJLANTIRISHNING INNOVATSION VA INSTITUTSIONAL ISTIQBOLLARI	652
Xalimov Javlonbek Shaxriyovich	
KORXONALARNING BANKROTLIK EHTIMOLINI SUN'IY INTELLEKT YORDAMIDA PROGNOZLASH	659
Zaynutdinov Ismoil Samariddin o'g'li	
АКТУАЛЬНЫЕ ВОПРОСЫ ЦИФРОВИЗАЦИИ ФИНАНСОВЫХ РЫНКОВ	665
Шомуродов Равшан Турсункулович	
MEDIA LOYIHALARINI BOSHQARISH: O'ZBEKISTON OAV AMALIYOTI TAHLILI	673
Yo'ldosheva Dilobar Jaxongir qizi	
O'QITISH NATIJALARINI ZAMONAVIY BAHOLASH TAMOYILLARI	677
Abdullayeva Sanobar Berdiyevna, Xujakulov Shaxriyor Shokir o'g'li	
MALAYZIYADA PROGRESSIV VA INKLYUZIV ISLOMIY MOLIYA TIZIMINI RIVOJLANTIRISH: 2024-YIL TAJRIBASI VA NATIJALARI	681
Safarova Nasiba Gulmurod qizi	

МЕЖДУНАРОДНЫЙ ОПЫТ ПРОВЕДЕНИЯ ПРОЦЕДУР ДЬЮ-ДИЛИДЖЕНС В АКЦИОНЕРНЫХ ОБЩЕСТВАХ.....	687
Прокудина Кристина Александровна	
HUDUDLARDA INVESTITSIYA SALOHİYATINI OSHIRISH YO'NALISHLARI	692
Xalilova Madinabonu Abduraxmon qizi	
LIZING MUOMALALARI HISOBINI XALQARO STANDARTLAR ASOSIDA TAKOMILLASHTIRISH	701
Baxadirov Alisher Komilovich	
TIJORAT BANKLARINING JISMONIY SHAXSLAR DEPOZITLARI VA ULARNI OPTIMALLASHTIRISH YO'LLARI	705
Melikov Otabek Maxmadaminovich	
TIJORAT BANKLARIDA RAQAMLASHTIRISH VA EKOTIZIMNI RIVOJLANTIRISHNING AHAMIYATI	711
Erkinova Feruza Najmitdinovna	
DAVLAT SEKTORIDA ICHKI NAZORAT TIZIMINI BAHOLASHDA SUN'IY INTELEKTDAN FOYDALANISH: XAVF YOKI IMKONIYAT	717
Ostonokulov Azamat Abduraximovich, Tadjiev Erkin Muxitdinovich	
SUN'IY VA KIMYOVIY TOLALARNING TO'QIMACHILIK SANOATIDA EKOLOGIK BARQARORLIKNI TA'MINLASHDAGI O'RNI	723
Raximov Furqat Jalolovich	
OLIY TA'LIM MASSASALARINING MOLIVAVIY RESURLARINI BOSHQARISH MEKANIZMINI TAKOMILLASHTIRISH.....	728
Mahmudov Akbar Abduraximovich	
TA'LIM XIZMATLARI BOZORINI TAKOMILLASHTIRISHNING O'ZIGA XOS XUSUSIYATLAR.....	733
Abdullayev Suyun Artikovich	
O'ZBEKISTONDA AVTOMOBILSOZLIK KORXONALARIDA RAQAMLI TRANSFORMATSIYA JARAYONLARI: "UZAUTO MOTORS" AJ AMALIYOTI VA NATIJALARI.....	737
Allabergenov Azamat Joldasbayevich	
WAYS TO USE MARKETING DATA IN THE MANUFACTURING ENTERPRISE VALUATION PROCESS	742
Musayeva Shoirazimovna, Usmonova Dilfuza Ilkhomovna	
KICHIK SANOAT KORXONALARI O'RTASIDAGI ISHLAB CHIQARISH VA KOOPERATIV ALOQALAR HOLATI.....	747
Boyutrayev Olimjon Urayimovich	
BANK RISKLARI VA ULARNI TA'SIRINI EKONOMETRIK MODELLASHTIRISHDA STATISTIK HISOBOTLARNI SHAKLLANTIRISHNING NAZARIY ASOSLARI	753
Kamoldinov Sardorbek Maxammasobir o'g'li	
O'ZBEKISTONDA AYOLLARNING ISH BILAN BANDLIGINI OSHIRISH IMKONIYATLARI	761
Eshqobulova Charos O'roq qizi	
O'ZBEKISTONNING BARQAROR RIVOJLANISH KONSEPSIYASI: TARIXIY MEROS VA ZAMONAVIY YASHIL TEXNOLOGIYALAR UYG'UNLIGI.....	766
Azimova Shohista Salohiddinova	
SOLIQ TIZIMIDA RAQAMLI MARKIROVKALANGAN TOVARLARNI RAQAMLASHTIRISHNI TAKOMILLASHTIRISH MUAMMOLARI	770
Muxammadov Nodir Karimovich	
BIZNES JARAYONLARINI OPTIMALLASHTIRISHDA "LEAN MANAGEMENT" TIZIMINI JORIY ETISHNING ILMIY ASOSLARI	775
Muhiddinov Ozodbek Ikromjon o'g'li, Shakirova Gulrux Po'latjon qizi, Ozodbek Musayev	
QORAQALPOG'ISTON RESPUBLIKASINING TURISTIK POTENTIALI UMUMIY TAVSIFI.....	783
Madaminova Sanobar Askarovna	
KICHIK BIZNES KORXONALARIDA EKSPORT MAHSULOTLARI ISHLAB CHIQARISH KONSEPSIYASINI SHAKLLANTIRISH VA RIVOJLANTIRISH YO'NALISHLARI.....	789
Boymirzayev Zokirjon Mashrabboyevich	
AHOLINING TURMUSH DARAJASI VA UNING KO'RSATKICHLARI.....	794
Sayitbayev Shermirza Datkamirzayevich	

KORXONA ASOSIY XO'JALIK YURITUVCHI SUBYEKT SIFATIDA AHAMIYATI.....	799
Yuldashova Yoqutoy Murodjon qizi, Yuldashev Abduhakim Abdukarimovich	
DAVLAT ISHTIROKIDAGI KORXONALARNI XUSUSIYLASHTIRISH JARAYONIDA KADRLAR SALOHİYATINI SAQLAB QOLISH VA RIVOJLANTIRISH STRATEGIYALARI.....	803
Bekchanov Ruslan Ambiyatovich	
PARALLEL KORPUS ASOSIDA INGLIZ VA O'ZBEK TILLARIDA QISHLOQ XO'JALIK ATAMALARINING EKVIVALENTLIK XUSUSIYATLARI.....	807
Yulduz Xalilova Nasriddinovna	
KOLBASA VA GO'SHT MAHSULOTLARI ISHLAB CHIQUARISHDA CHIQUINDISIZ ISHLAB CHIQUARISH ("ZERO WASTE") MODELINING ROLI: XORIJIY TAJRIBA VA O'ZBEKISTON SHAROITIDAGI AMALIY YO'NALISHLAR.....	810
Eshtemirova Anora Norboy qizi	
EKSPORTYO'R KORXONALARDA TOVAR VA XIZMATLAR EKSPORTI BO'YICHA QO'SHILGAN QIYMAT VA FOYDA SOLIG'INI TO'G'RI HISOBLANISHI TAHLILI VA ISTIQBOLLARI	814
Sobirova Xilola Rustam qizi	
O'ZBEKISTONDA TO'QIMACHILIK VA TIKUV-TRIKOTAJ SANOATI RIVOJLANISHINING MILLIY RAQOBATBARDOSHLIKNI OSHIRISHDAGI O'RNI	819
Ikramova Taxmina Latifovna	
YANGI RIVOJLANAYOTGAN BOZORLARIDA HR QAROR QABUL QILISH JARAYONINI TAKOMILLASHTIRISHDA IQTISODIY TA'LIMNING ROLI	824
Dilfuza Shokirova	
UZOQ MUDDATLI AKTIVLAR HISOBINI XALQARO BUXGALTERIYA STANDARTLARI ASOSIDA TAKOMILLASHTIRISH.....	833
Abdiev Mutolib Anvar o'g'li	
DAVLAT-XUSUSIY SHERIKLIK TIZIMINING NAZARIY VA USLUBIY ASOSLARI	838
Raximjonova Shohsanam Baxodirovna	
AKTIVLAR VA MAJBURIYATLARNI MHXS ASOSIDA BAHOLASHNING ZARURIYATI VA AHAMIYATI	842
G'anibayev Iloxomjon Shokiraliyevich	
XORIJIY INVESTITSIYALARNI JALB QILISH JARAYONINING O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI VA HUDUDIIY IQTISODIY RIVOJLANISH BILAN BOG'LIQLIGI	847
Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, Turdimuratova Aziza Alisherovna	
AGRAR ISHLAB CHIQUARISHNI BARQAROR RIVOJLANTIRISHDA "QISHLOQ XO'JALIGI-4.0" VA "AQLLI QISHLOQ XO'JALIGI" KONSEPSIYALARIDAN SAMARALI FOYDALANISH.....	851
Yusupov Muxiddin Soatovich	
PAXTA-TO'QIMACHILIK KLASSTERLARINI MOLIYALASHTIRISH MANBALARINI GURUHLASH VA BAHOLASH.....	860
Davlyatov Bekzodjon Aslanxojayevich	
TA'LIM TIZIMINI INNOVATSION RIVOJLANTIRISHDA XORIY TAJRIBASINING AHAMIYATI	864
Sobirov Shaxzod Ozod o'g'li	
O'ZBEKISTONDA TADBIRKORLIK SUBYEKTLARINI SOLIQQA TORTISHNI TAKOMILLASHTIRISH MASALALARI	868
Karimov Mirolimjon Karimjon o'g'li	
ПРОБЛЕМЫ МЕЖДУНАРОДНОГО ЭКОНОМИЧЕСКОГО СОТРУДНИЧЕСТВА В ЭКОНОМИЧЕСКОМ РАЗВИТИИ УЗБЕКИСТАНА.....	875
Аликулов С. А., Хамракулова О. Д.	
YASHIL IQTISODIYOTDA KORXONALAR BOSHQARUV MEKANIZMLARINING EVOLYUTSIYASI: KONSEPTUAL TAHLIL.....	880
Nabiev Bobur Muhammadqosim o'g'li	
SUD-HUQUQ TIZIMINI YANADA DEMOKRATLASHTIRISH: JORIY HOLATI, MUAMMOLAR VA ISTIQBOLLAR.....	884
Majidov Muslimbek Maxamadjon o'g'li	

IQTISODIYOTNI LIBERALLASHTIRISH SHAROITIDA QISHLOQ XO'JALIGIDA KLASSTERLARNI TASHKIL ETISHNING TASHKILIY-HUQUQIY ASOSLARI.....	889
Xo'jageldiyev Chorshanbi Pardayevich	
O'ZBEKISTONDA YASHIL TURIZMNI RIVOJLANTIRISHDA ZAMONAVIY INNOVATSION TEXNOLOGIYALARDAN FOYDALANISH.....	893
Shaymanova Nigora Yusupovna	
XO'JALIK FAOLIYATINI SAMARADORLIGI VA BIZNES HOLATINI BAHOLASH	899
Abdukarimova Muslima Abduaziz qizi, Yuldashev Abduhakim Abdukarimovich	
CROSS-BORDER E-COMMERCE IN CENTRAL ASIA.....	904
Bakhtiyorjon Komilov	
O'ZBEKISTONDA NORASMIY SEKTOR ISHCHILARINING PENSIYA TA'MINOTI MASALALARI.....	908
Abdulazizova Nargiza Baxodir qizi	
KORXONA VA TASHKILOTLARDA QOG'OZ SARFINI OPTIMALLASHTIRISHDA JAHON Tajribasi.....	913
Oripov Mirzo Mahmudovich	
ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ТЕХНОЛОГИЙ ИСКУССТВЕННОГО ИНТЕЛЛЕКТА В ЗАЩИТЕ ВНУТРЕННЕГО РЫНКА ОТ КОНТРАФАКТНОЙ ПРОДУКЦИИ (НА ПРИМЕРЕ РЕСПУБЛИКИ УЗБЕКИСТАН).....	917
Ибраимова Махсура Уснатдин кизи	
KICHIK BIZNES VA TADBIRKORLIK SUBYEKTLARIDA BOSHQARUV TIZIMINI TAKOMILLASHTIRISH YO'NALISHLARI	922
Xasanova Robiyaxon Kamoliddin qizi	
THE IMPACT OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE TECHNOLOGIES ON THE PROCESSES OF DIGITAL TRANSFORMATION IN THE INSURANCE INDUSTRY.....	927
D.D.Omonova	
THE ROLE OF INTERNATIONAL FINANCIAL INSTITUTIONS IN THE GLOBAL ECONOMY AND THEIR STAGES OF DEVELOPMENT	933
Yovkochev Sherzod	
YURIDIK SHAXSLARNI YIRIK SOLIQ TO'LOVCHILAR TOIFASIGA KIRITISH MEZONLARINI TAKOMILLASHTIRISH YO'LLARI.....	941
To'raqulov Bekzod Hazratqul o'g'li	
BUTUNJAHON SAVDO TASHKILOTIGA A'ZO BO'LIHDA SOLIQ TIZIMINI TRANSFORMATSIYA QILISHNI TAKOMILLASHTIRISH MASALALARI.....	945
Xojakbar Zaynabidinov	
BANK TIZIMIDA TAVAKKALCHILIK TUSHUNCHASI VA UNI BAHOLASHNING ZAMONAVIY YONDASHUVLARI	950
Malikova Dilrabo Muminovna, Shakarova Kumush Faxriddin qizi	
REAL SEKTOR TARMOQLARINI KREDITLASHDA MOLIVAVIY BARQARORLIKNI TA'MINLASH YO'LLARI.....	955
Savurbayev Zafar Abdumuminovich	
INVESTITSIYA JOZIBADORLIGINI OSHIRISHDA IQTISODIY BARQARORLIK OMILLARI VA ULARNING BOSHQARUVI	960
D. G. Bazarov	
YANGI O'ZBEKISTONDA DAVLAT-XUSUSIY SHERIKLIK SOHASINI YANADA TAKOMILLASHTIRISH HAMDA KOMPLEKS TIZIMLASHTIRISH	966
Abdullayev Javohir Abdumalik o'g'li	
XIZMATLAR KO'RSATISH KORXONALARIDA INNOVATSIYA FAOLIYATINI SAMARALI TASHKIL ETISH VA BOSHQARISH: IQTISODIY TAHLIL VA ISTIQBOLLI TAVSIYALAR	971
Xudayberdiyeva Nargiza Nizomiddin qizi	
MINTAQADA KICHIK BIZNES KORXONALARI SAMARADORLIGINI OSHIRISH MEXANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH.....	976
Ergashev Jamshid Jamoliddinovich	
TADBIRKORLIK SUBYEKTLARIDA INNOVATSION MAHSULOTLARNI ISHLAB CHIQRISHNI TAKOMILLASHTIRISH YO'LLARI.....	981
Mirzayev Kobil Nosirjonovich	

PUL AYLANMASINI TASHKIL QILISHNING XORIJ TAJRIBASI VA O'ZBEKISTONDA FOYDALANISHNING IMKONIYATLARI.....	987
Gadoyev So'hrob Jumakulovich	
MARKETING VA TOVAR STRATEGIYALARINI ISHLAB CHIQISH	993
Ibadullayeva Sevara Allashukurovna, Yuldashev Abduhakim Abdukarimovich	
PILLACHILIK SOHASINI RIVOJLANTIRISHDA INVESTITSIYA VA DAVLAT KO'MAGIGA OID METODOLOGIK YONDASHUVLAR	998
Xudoykulov Mamarasul Radjabovich	
SURXONDARYO VILOYATIDAGI KICHIK BIZNES VA TADBIRKORLIKNING QURILISH SOHASIDAGI ULUSHINING TREND MODELLARI ORQALI TAHLILI	1005
Mamatkulova Xurshida Nasrullayevna	
THEORETICAL AND METHODOLOGICAL BASES OF TEXTILE PRODUCTS MARKET SEGMENTATION	1012
Ibaydullaeva Feruza Kholjuraevna	
O'ZBEKISTONNING JINOIY FAOLIYATDAN OLINGAN DAROMADLARNI LEGALLASHTIRISHGA QARSHI KURASH TIZIMIGA SUN'IY INTELLEKTNI INTEGRATSIYASI: BANK SEKTORIDA JORIY ETISHNING POTENSIALI VA TO'SIQLARINI BAHOLASH	1018
Rashidov Avazbek Raximovich	

O'ZBEKISTONNING JINOIY FAOLIYATDAN OLINGAN DAROMADLARNI LEGALLASHTIRISHGA QARSHI KURASH TIZIMIGA SUN'IY INTELLEKTNI INTEGRATSIYASI: BANK SEKTORIDA JORIY ETISHNING POTENSIALI VA TO'SIQLARINI BAHOLASH

Rashidov Avazbek Raximovich

Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti mustaqil izlanuvchisi

Annotatsiya. Maqolada O'zbekiston Respublikasi bank sektorida jinoiy faoliyatdan olingan daromadlarni legallashtirishga qarshi kurash (JDL) tizimining hozirgi holati chuqur tahlil qilingan va sun'iy intellekt (SI) texnologiyalarini joriy etishga tayyorgarlik baholangan. Mavjud jarayonlar, texnologiyalar, kamchiliklar va zaifliklar ko'rib chiqilgan. Texnik infratuzilma va kadrlar salohiyatiga baho berilgan. Tahlil JDLda SI ni joriy etishning xalqaro tajribasi, statistika, samaradorlik misollari va rivojlanish bosqichlari ko'rib chiqilgan. O'zbekiston uchun qiyosiy va Gap-tahlil amalga oshirilgan hamda shunga asosan milliy JDL tizimi samaradorligini oshirish maqsadida SI dan foydalanishning dastlabki qadamlari taklif etilgan. Tadqiqot me'yoriy-huquqiy baza, xalqaro tashkilotlar (YEOG, FATF) hisobotlari, ochiq manbalardan olingan ma'lumotlar va xalqaro amaliyotlar bo'yicha yig'ma ma'lumotlar tahliliga asoslangan.

Kalit so'zlar: jinoiy faoliyatdan olingan daromadlarni legallashtirishga qarshi kurashish (JDL), bank sektori, sun'iy intellekt (SI), komplayens, moliyaviy monitoring, risklarni baholash, raqamli transformatsiya, xalqaro tajriba, Gap-tahlil, samaradorlik, tavsiyalar, Yevroosiyo guruhi (YEOG), FATF.

Abstract. This article presents an in-depth analysis of the current state of the anti-money laundering (AML) framework in the banking sector of the Republic of Uzbekistan and evaluates its readiness for the adoption of artificial intelligence (AI) technologies. The existing processes, technologies, weaknesses, and vulnerabilities are examined. The assessment covers technical infrastructure and human capital capacity. The analysis includes international experience in applying AI to AML, relevant statistics, effectiveness examples, and development stages. A comparative and gap analysis for Uzbekistan has been conducted, and based on this, initial steps are proposed to enhance the effectiveness of the national AML system through the use of AI. The study relies on the review of the regulatory framework, reports of international organizations (EAG, FATF), open sources, and aggregated international practices.

Key words: anti-money laundering (AML), banking sector, artificial intelligence (AI), compliance, financial monitoring, risk assessment, digital transformation, international experience, gap analysis, efficiency, recommendations, Eurasian Group (EAG), FATF.

Аннотация. В статье проведён глубокий анализ текущего состояния системы противодействия легализации преступных доходов (ПОД/ФТ) в банковском секторе Республики Узбекистан и оценена готовность к внедрению технологий искусственного интеллекта (ИИ). Рассмотрены существующие процессы, технологии, недостатки и уязвимости. Оценены техническая инфраструктура и кадровый потенциал. Анализ охватывает международный опыт применения ИИ в ПОД/ФТ, статистические данные, примеры эффективности и этапы развития. Для Узбекистана проведены сопоставительный и Gap-анализ, на основе которых предложены первичные шаги по повышению эффективности национальной системы ПОД/ФТ за счёт использования ИИ. Исследование основано на анализе нормативно-правовой базы, отчётов международных организаций (ЕАГ, FATF), открытых источников и обобщённых данных по международной практике.

Ключевые слова: противодействие легализации преступных доходов (ПОД/ФТ), банковский сектор, искусственный интеллект (ИИ), комплаенс, финансовый мониторинг, оценка рисков, цифровая трансформация, международный опыт, Gap-анализ, эффективность, рекомендации, Евразийская группа (ЕАГ), FATF.

KIRISH

Jinoiy faoliyatdan olingan daromadlarni legallashtirishga qarshi kurash (JDL) davlatning moliyaviy va iqtisodiy xavfsizligini ta'minlashning asosiy yo'nalishi hisoblanadi [1]. Globallashtirish va jadal raqamlashtirish sharoitida huquqbuzarlar "pul yuvish" maqsadida tobora murakkab sxemalardan foydalanmoqda, bu esa tartibga soluvchi organlar va moliyaviy institutlar tomonidan nazorat hamda monitoring vositalarini doimiy ravishda takomillashtirishni talab qiladi. Bank sektorini faol rivojlantirayotgan va xalqaro moliyaviy tizimga integratsiyalashayotgan O'zbekiston Respublikasi milliy JDL tizimini FATF tavsiyalari bilan uyg'unlashtirish bo'yicha izchil choralarni amalga oshirmoqda [3], [8]. Shubhali operatsiyalarni aniqlash, mijozlar profilini tahlil qilish va odatiy qaytaruvchan komplayens protseduralarini avtomatlashtirish samaradorligini sezilarli darajada oshirishda sun'iy intellekt (SI) texnologiyalarining salohiyati alohida e'tiborga loyiq [4], [6].

Xalqaro tajriba JDLda SI dan foydalanishning sezilarli afzalliklarini, jumladan operatsion xarajatlar hamda yangilashish-ijobiy reaksiyalarni kamaytirish imkoniyatlarini ko'rsatmoqda [6]. Shu bilan birga SI yechimlarini joriy etish sifatli ma'lumotlar bazasi, rivojlangan AT-infratuzilma, tegishli normativ shartlar va malakali kadrlarni tayyorlash zarurligi kabi omillar bilan bevosita bog'liq [2], [9].

Sun'iy intellekt (SI) ilmiy yo'nalish sifatida XX asrning o'rtalaridan boshlab shakllanib, uzoq rivojlanish bosqichini bosib o'tdi. SI ni tushunish va ta'riflash texnologik imkoniyatlar hamda nazariy yondashuvlarning evolyutsiyasini aks ettirib keladi.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Ma'lumki, sun'iy intellekt fanlararo bilim sohasi bo'lib, uning talqinlari turlicha: mashina o'rganish algoritmlari majmui sifatidagi tor ta'rifdan tortib, mashinalarning inson intellektini talab qiladigan vazifalarni bajarish qobiliyati sifatidagi kengroq yondashuvgacha. SI ning tarixiy va zamonaviy ta'riflarini tahlil qilish mazkur sohadagi konseptual qarashlarning qanday shakllanib borganini kuzatish imkonini beradi.

SI tushunchaviy apparatining shakllanishi XX asr o'rtalarida bu soha asoschilarining ilmiy faoliyati bilan bog'liq. Marvin Minskiy, Massachusetts texnologiya institutining sun'iy intellekt laboratoriyasi (MIT AI Lab) asoschilaridan biri, SI ni "mashinalarni odamlar bajarganda intellekt talab qilinadigan ishlarni bajarishga majburlash haqidagi fan" sifatida ta'riflagan. Ushbu ta'rif mashinalarning an'anaviy ravishda inson intellektini talab qiluvchi vazifalarni bajarish qobiliyatiga urg'u beradi. Jon Makkarti — "sun'iy intellekt" atamasining muallifi va Stenford universiteti SI laboratoriyasi asoschisi — ushbu tushunchani 1956-yildagi Dartmut konferensiyasida ilmiy muomalaga kiritgan. Makkarti Alan Tyuring, Marvin Minskiy, Allen Nyuell va Gerbert Saymon bilan birga SI ning "asoschi otalari" sifatida e'tirof etiladi. Ularning ilmiy ishlari SI ning keyingi o'n yilliklardagi rivojlanish yo'nalishlarini belgilab berdi.

Texnologiyalarning jadal takomillashuvi va nazariy tadqiqotlarning chuqurlashuvi SI ning yanada batafsil, ko'p qirrali ta'riflarining paydo bo'lishiga olib keldi. Britannica ensiklopediyasi sun'iy intellektni "raqamli kompyuter yoki kompyuter tomonidan boshqariladigan robotning odatda aqlli mavjudotlar bilan bog'liq vazifalarni bajarish qobiliyati" sifatida izohlaydi. Ushbu yondashuv SI ning texnik mohiyatini ochib beradi. IBM korporatsiyasi SI ni "kompyuterlar va mashinalarga inson ta'limi, tushunish, muammolarni hal qilish, qaror qabul qilish, ijodkorlik va avtonomlikni modellashtirish imkonini beruvchi texnologiya" sifatida talqin etadi. Ushbu ta'rif SI takrorlay oladigan kognitiv funksiyalar ko'lamiga urg'u beradi.

Ilmiy tibbiyot adabiyotlar bazasi (PMC) SI ni "inson intellektining tizim yoki mashina tomonidan simulyatsiyasi" sifatida ta'kidlaydi. "SI ning maqsadi — odamlar kabi fikrlash, idrok etish, mulohaza yuritish, o'rganish, rejalashtirish, prognozlash va boshqa intellektual xulqlarni takrorlay oladigan mashina yaratishdir."

Kaliforniya texnologiya instituti SI ni "inson intellektini takrorlaydigan dastur yoki mashina" sifatida ta'riflaydi, bu uning imitatsion xususiyatini ifodalaydi.

Biomeditsin tasvirlar va bioinjeneriya milliy instituti (NIBIB) SI ni "mashinalarning tajriba orqali o'rganish va namunalar orqali ko'nikma shakllantirish qobiliyati, nafaqat inson ko'rsatmasiga binoan hisoblash bajarishi" sifatida tavsiflaydi. Bu ta'rif zamonaviy SI tizimlarining adaptiv xususiyatlarini ko'rsatadi.

Keltirilgan ta'riflar sun'iy intellektni tushunishning oddiy deterministik algoritmlardan o'z-o'zini takomillashtira oladigan mashina o'rganish va chuqur o'rganish tizimlariga qadar evolyutsiyasini aks ettiradi. Zamonaviy talqinlar deterministik algoritmik yondashuvlardan moslashuvchan, o'rganishga qodir tizimlarga o'tishni yaqqol ifodalaydi.

SI ni ta'riflashga oid yondashuvlarni tahlil qilar ekanmiz, bank sektorida amaliyotga eng mos keladigan talqin, bizning fikrimizcha, IBM tomonidan taklif etilgan ta'rif hisoblanadi. Ushbu yondashuv SI-tizimlarning "inson ta'limi, tushunish, muammolarni hal etish, qaror qabul qilish, ijodkorlik va avtonomlikni modellashtirish" qobiliyatini ta'kidlaydi, bu bank faoliyati talablariga to'liq mos keladi.

Bank sektori kontekstida SI-tizimlar quyidagi funksiyalarni ta'minlay olishi zarur:

- katta ma'lumotlar tahlili asosida kreditlash bo'yicha avtomatlashtirilgan qaror qabul qilish;
- bank mahsulotlari va xizmatlarini shaxsiylashtirish;
- real vaqt rejimida fribgarlik amallarini aniqlash;
- investitsiya portfellarini optimallashtirish;
- chat-botlar va virtual yordamchilar orqali mijozlarga xizmat ko'rsatishni avtomatlashtirish.

Ushbu traktovka moliyaviy muhitning dinamik xususiyatini hisobga olgan holda bank SI-tizimlarining samarali ishlashi uchun zarur ko'p funktsionallik va adaptivlikni to'liq aks ettiradi.

O'zbekistonda 2030-yilgacha sun'iy intellekt texnologiyalarini rivojlantirish strategiyasida SI turli faoliyat sohaslarining samaradorligini oshirishga xizmat qiluvchi, ma'lumotlarni tahlil qilish, o'rganish va qaror qabul qilishga qodir texnologiyalar majmui sifatida talqin etiladi. Mazkur tadqiqot kontekstida SI moliyaviy monitoring jarayonlarida analitik funksiyalarni avtomatlashtirish vositasi sifatida qo'llanadi; u tranzaksiya faoliyatidagi anomalialarni aniqlash uchun mashina o'rganish, tabiiy tilni qayta ishlash va xulqiy tahlil texnologiyalarini o'z ichiga oladi.

SI texnologiyalari respublika bank sektorida izchil joriy etilmoqda: kreditlashda avtomatlashtirilgan skoring tizimlari, moliyaviy operatsiyalarni tahlil qilish platformalari va boshqa yechimlar qo'llanmoqda, bu esa daromadlarni yuvishga qarshi kurash tizimida SI dan foydalanish uchun zarur shart-sharoitlarni shakllantirmoqda. Ushbu tendensiya komplayens-funksiyalarni raqamlashtirish bo'yicha global jarayonlarni aks ettiradi va SI ni mavjud moliyaviy monitoring mexanizmlariga integratsiyalashda tizimli yondashuvni talab qiladi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Mazkur tadqiqotning maqsadi – xalqaro amaliyotni inobatga olgan holda O'zbekiston bank sektorining JDL tizimiga SI texnologiyalarini joriy etishga tayyorgarligini baholashdir [5]. Izlanish doirasida quyidagi vazifalar hal etildi:

- O'zbekiston banklarida JDL tizimining amaldagi jarayonlari va texnologiyalarining auditi o'tkazildi;
- asosiy muammolar va zaifliklar aniqlandi;
- texnik va kadrlar tayyorgarligi baholandi;
- JDLda SI ning xalqaro tajribasi o'rganildi;
- qiyosiy va GAP-tahlil o'tkazildi;
- amaliy tavsiyalar shakllantirildi.

Tadqiqot O'zbekiston Respublikasining amaldagi qonunchiligi, tegishli quyi me'yoriy hujjatlar, 2022-yildagi Yevroosiyo guruhining (YEAG) O'zbekiston Respublikasini o'zaro baholash hisoboti, shuningdek ochiq manbalardan olingan ma'lumotlar va xalqaro amaliyotlar hamda SI yechimlarining samaradorligi bo'yicha yig'ma ma'lumotlarga asoslangan.

TAHLIL VA NATIJALAR

O'zbekiston bank sektoridagi JDL tizimi xalqaro standartlarga moslashtirilgan qonunchilikka asoslangan. Asosiy me'yoriy hujjat 2004-yil 26-avgustdagi 660-II-sonli O'zbekiston Respublikasi Qonuni [1] bo'lib, u jinoiy faoliyatdan olingan daromadlarni legallashtirish, terrorizmni moliyalashtirish va ommaviy qirg'in qurollarni tarqatishni moliyalashtirishga qarshi kurash (JDL/TM/OQQTMQK) faoliyatini tartibga soladi. Qonun asosiy tamoyillarni, moliyaviy muassasalar majburiyatlarini hamda ichki nazorat mexanizmlarini belgilaydi.

Qonun hujjatlari Prezident Farmonlari, Vazirlar Mahkamasining qarorlari va Markaziy bankning ichki nazoratni, valyuta operatsiyalari monitoringini, aktivlarni muzlatish va xalqaro sanksiya mexanizmlari bilan o'zaro munosabatlarni tartibga soluvchi me'yoriy-huquqiy hujjatlari bilan to'ldiriladi. Raqamlashtirish doirasida "Raqamli O'zbekiston – 2030" strategiyasi va SI texnologiyalarini joriy etish bo'yicha hujjatlar amalda bo'lib, bank sektorida, jumladan JDL sohasida raqamli transformatsiya uchun me'yoriy-huquqiy bazani yaratadi.

Milliy JDL/TM/OQQTMQK tizimidagi asosiy organlar quyidagilar:

- Moliyaviy razvedka bo'linmasi (MRB) – Bosh prokuratura huzuridagi iqtisodiy jinoyatlarga qarshi kurash departamenti, ma'lumotlarni yig'ish, sanksiya ro'yxatlari va idoralararo hamkorlikni muvofiqlashtirish [5];
- O'zbekiston Markaziy banki (MB) – bank va nobank moliyaviy tizimida qonunchilikka rioya etilishini taftish va nazorat qilish [5].

Banklar KYC, ichki nazorat, risklarni baholash, shubhali tranzaksiyalarni aniqlash va hisobot berish tartib-qoidalarini amalga oshirishlari shart [2], [4]. Ushbu mexanizmlar JDL tizimining faoliyati uchun institutsional asosni tashkil etadi va SI yordamida yanada avtomatlashtirilgan modelga o'tishda muhim ahamiyatga ega.

So'nggi yillarda O'zbekiston bank sektori raqamlashtirish borasida sezilarli taraqqiyot namoyish etmoqda. "Raqamli O'zbekiston – 2030" strategiyasi va mijozlarni biometrik identifikatsiyalash uchun MyID platformasini

rivojlantirish intellektual tizimlarning JDL jarayonlariga integratsiyalashuvi uchun infratuzilmaviy asos yaratmoqda.

Joriy jarayonlarni avtomatlashtirish. Aksariyat banklar allaqachon tranzaksiyalar va KYC protseduralarini kuzatish uchun avtomatlashtirilgan tizimlardan foydalanib kelmoqda. YEOG hisobotiga (MER 2022) ko'ra, muassasalar o'z majburiyatlaridan xabardor va risklarni boshqarishning avtomatlashtirilgan tizimlarini o'z ichiga olgan ichki nazorat protseduralarini joriy etmoqda.

Raqamli platformalar bilan integratsiya. Mobil banking ilovalari, onlayn-banking va davlat xizmatlari bilan integratsiya rivojlanmoqda. Ushbu texnologiyalar SI uchun muhim bo'lgan masofadan identifikatsiyalash va mijozlar operatsiyalarini avtomatlashtirilgan tahlil qilish uchun kanallarni yaratadi.

Yangi risklarni baholash. Banklar yangi mahsulot va xizmatlar risklarini dastlabki baholash protseduralarini joriy etmoqda. Komplayens xizmati "pul yuvish" risklarining yuqoriligi sababli yangi yechimlarni joriy etishdan bosh tortgan holatlar qayd etilgan, bu esa minimal risk-menejment mexanizmlarining mavjudligidan dalolat beradi.

O'zbekiston bank sektori raqamli transformatsiya uchun zarur infratuzilmaviy asoslarga ega: avtomatlashtirilgan tizimlar qo'llanilmoqda, biometrik va davlat xizmatlari integratsiyalashmoqda, masofaviy xizmat ko'rsatish rivojlanmoqda. Biroq JDLga SI ni joriy etish uchun ma'lumotlar sifati, me'yoriy aniqlik, integratsiya va xavfsizlik bilan bog'liq to'siqlarni bartaraf etish zarur.

Shuningdek, JDL tizimi samaradorligi banklar va nazorat organlari xodimlarining malakasiga bevosita bog'liq. SI ni o'z ichiga olgan yangi texnologiyalarni joriy etish sharoitida xodimlar kompetensiyalariga qo'yiladigan talablar sezilarli darajada oshadi.

O'zbekiston qonunchiligida, shuningdek Markaziy bankning me'yoriy hujjatlarida ichki nazoratni tashkil etish va xodimlarni JDL sohasida muntazam ravishda o'qitish bo'yicha majburiy talablar belgilangan. Mas'ul shaxslar, ayniqsa komplayens bo'yicha, tizimli qayta tayyorlash doimiy ravishda ko'zda tutilgan.

Ayrim tashkilotlar SI va ma'lumotlar tahlili bilan bog'liq modullarni joriy etishni boshlagan. Masalan, "Biznes taraqqiyot banki" AJ uchun "School 21" o'quv markazi tomonidan o'tkazilgan ta'lim intensiv. Shuningdek, JDL/TM sohasida Xalqaro tarmoq instituti mavjud bo'lib, u zamonaviy komplayens yo'nalishlari bo'yicha o'qitish va sertifikatlashni ta'minlaydi.

JDL sohasiga SI ni to'liq integratsiyalashuvi uchun mutaxassislardan quyidagi kompetensiyalarning birlashuvi talab etiladi:

- mashina o'rganish (machine learning) algoritmlarining ishlash tamoyillarini tushunish;
- SI modellari natijalarini talqin qilish;
- katta ma'lumotlar va vizualizatsiya tizimlari bilan ishlay olish;
- ma'lumotlar tahlilchilari (data analysts) uchun vazifalarni belgilash ko'nikmasi;
- kiberxavfsizlik va raqamli etikaga oid bazaviy bilimlar.

Bugungi kunda JDL va SI/ma'lumotlar tahlili bilimlarini birlashtirgan kadrlar taqchilligi asosiy cheklovlardan biri hisoblanadi. Tegishli tayyorgarliksez eng takomillashgan SI tizimlari ham samarali qo'llanilmaydi. Shu munosabat bilan quyidagilar tavsiya etiladi:

- JDL bo'yicha bazaviy va ilgor kurslarga raqamli modullarni (SI, Data Science, tahlil) kiritish;
- raqamli transformatsiya sharoitida JDL uchun kadrlar tayyorlashning davlat standartlarini ishlab chiqish;
- xalqaro ta'lim markazlari bilan hamkorlikni rag'batlantirish;
- komplayens bo'linmalariga xodimlarni ishga olishda raqamli savodxonlikning minimal darajasiga doir talablarni joriy etish.

Masalan, dunyoning yetakchi banklari komplayens jarayonlarida SI ni faol qo'llab kelmoqda: yolg'on-ijobiy reaksiyalarning 70% gacha qisqartirilishi, KYC, tranzaksiyalar tahlili va SAR generatsiyasining avtomatlashtirilishi kuzatilmoqda [6], [10]. Komplayens jarayonlaridagi tejamkorlik 30–60% gacha yetmoqda [6].

O'zbekiston JDL sohasida SI ni joriy etishning tayyorlov bosqichida bo'lishiga qaramasdan, hozirda bunday texnologiyalarni qo'llashning dastlabki urinishlari qayd etilmoqda:

- "O'zsanoqurilishbank" AJ moliyaviy operatsiyalarni tahlil qilish va shubhali tranzaksiyalarni aniqlash uchun SI tizimini joriy etdi;
- "Asakabank" AJ avtokreditlarni avtomatlashtirilgan skoring qilish uchun SI dan foydalanmoqda — ariza 5 daqiqadan kam vaqt ichida ko'rib chiqiladi.

Bu misollar bank sektorida yangi texnologiyalarga qiziqishning mavjudligidan dalolat beradi. Biroq joriy etish miqyosi chegaralangan, SI ning qo'llanishi hali komplayens yoki JDL tizimlarini to'liq hajmda qamrab olmayapti.

O'z navbatida, dunyoning yetakchi banklari tadqiqotlari va amaliyoti JDL tizimida SI ni joriy etishning yuqori darajasini ko'rsatmoqda.

- Kirib borish darajasi:
- 62% dan ortiq yirik banklar (aktivlari 21 mlrd dollardan ortiq) JDL sohasida Sldan foydalanmoqda (SymphonyAI, 2023);
 - 40% dan ortiq korrespondent banklar Slni qo'llamoqda, hamda 30% uni joriy etishni rejalashtirmoqda (Deloitte/ThetaRay, 2024).
- Iqtisodiy effekt:
- Napier AI ma'lumotlariga ko'ra, JDLda Slni qo'llash hisobiga tejash salohiyati global miqyosda yiliga 3,1 trln dollargacha yetadi;
 - Tookitaki va boshqa texnologiyalar ta'minotchilari Slni qo'llayotgan banklarda komplayens xarajatlarining 60% gacha kamayganini qayd etmoqda.
- Samaradorlik:
- yolg'on-ijobiy signallarni 33–70% gacha kamaytirish;
 - ogohlantirishlarning dolzarbligini oshirish (alert quality);
 - shubhali operatsiyalar to'g'risidagi hisobotlar sifatini yaxshilash (SAR/STR);
 - komplayens jarayonlarini optimallashtirish va "to'plangan ishlar"ni (backlog) qisqartirish (1-jadval).

1-jadval. Qiyosiy tahlil: Xalqaro tajriba va O'zbekiston

Ko'rsatkich	Xalqaro amaliyot	O'zbekistondagi hozirgi holat
SI joriy etish darajasi	JDL sohasida Slning keng miqyosda qo'llanilishi (banklarning 60%dan ortig'i)	Tayyorgarlik bosqichi, yakka tartibdagi pilot mikroloiyhalar
Asosiy fokus	Komplayensni optimallashtirish, xarajatlarni kamaytirish, samaradorlikni oshirish	JDL bo'yicha asosiy talablarga rioya qilish, xizmatlarni raqamlashtirish
Qo'llaniladigan texnologiyalar	AML, xulq-atvor tahlili, KYC avtomatlashtirilishi	Standart avtomatlashtirilgan tizimlar, SI/ AMLSiz
Kadrlar salohiyati	Data Science va JDL sohasidagi mutaxassislar mavjudligi	Fanlararo tayyorgarlikka ega mutaxassislarning keskin tanqisligi
Tartibga solish muhiti	FATF ko'rsatmalari, moslashuvchan tartibga solish	JDL sohasida SI bo'yicha maxsus tartibga solish tizimi mavjud emasligi
Strategik ustuvorlik	Maqsadli raqamlashtirish, ROIga yo'naltirilgan SI rivoji	JDL bo'yicha muvofiqlashtirilmagan strategiya tashabbuslari

Xalqaro banklar Slga tayangan holda JDLning tizimli raqamli transformatsiyasiga intilmoqda. Hozirda O'zbekistonda ushbu o'tish uchun zarur shart-sharoitlar shakllanmoqda: me'yoriy-huquqiy baza, infratuzilma va pilot loyihalar. Asosiy vazifa – strategik va operatsion kamchiliklarni bartaraf etish.

Gap-tahlil O'zbekistondagi JDL tizimi holati va eng yaxshi xalqaro amaliyot o'rtasidagi tanqidiy nomuvofiqliklarni (tafovutlarni) aniqlaydi. Slni samarali joriy etish uchun ushbu tafovutlarni bartaraf etish zarur.

Gap-tahlil O'zbekistondagi JDL tizimining holati va ilg'or xalqaro tajribalar o'rtasidagi muhim nomuvofiqliklarni (bo'shliqlarni) aniqlaydi. Slni samarali joriy etish uchun ushbu bo'shliqlarni bartaraf etish kerak (2-jadval).

2-jadval. O'zbekistonda JDL sohasida sun'iy intellektni joriy etish holati bo'yicha xalqaro amaliyot bilan qiyosiy Gap-tahlil

№	Yo'nalish	Xalqaro amaliyot	O'zbekistondagi holat	Tafavut (Gap)
1	Texnologik joriy etish	Tranzaksiyalarni monitoring qilish, KYC, risklarni baholashda SI/AMLning keng qo'llanilishi	Asosiy avtomatlashtirilgan tizimlardan foydalanish	Slning keng miqyosdagi qo'llanishining yo'qligi, tayyorgarlik bosqichi
2	Ma'lumotlar sifati	Tozalangan, standartlashtirilgan ma'lumotlar to'plamidan foydalanish	Ma'lumotlarning to'liqligi, tuzilishi va o'z vaqtida taqdim etilishida bilan bog'liq muammolar	Slni o'rganish va qo'llash uchun yetarli asoslar yo'qligi
3	Kadrlar salohiyati	Data Science va JDL sohasida ko'nikmalarga ega tayyor mutaxassislar	Fanlararo ekspertizaga ega kadrlarning tanqisligi	Slni joriy etish, sozlash va sharhlash uchun kompetensiyalarning yo'qligi

№	Yo'nalish	Xalqaro amaliyot	O'zbekistondagi holat	Tafovut (Gap)
4	Tartibga solish muhiti	FATFning moslashuvchan tavsiyalari, "qum qutlari" (regulatory sandbox) ¹ , SIni tekshirish standartlari	JDL sohasida SI bo'yicha maxsus me'yorlarning yo'qligi	Huquqiy maydonning noaniqligi, yuridik nizolar riski
5	Infratuzilma va integratsiya	Integratsiyalashgan platformalar, APIga moslangan tizimlar	Eskirgan tizimlar, sust moslashuvchanlik	Keng miqyosdagi texnik modernizatsiya zarurati
6	Strategik fokus	SI – JDL samaradorligini oshirish drayveri	Raqamlashtirish, JDL yo'nalishini ajratmagan holda, umumiy maqsad sifatida,	Komplayens va JDLni raqamlashtirish bo'yicha milliy strategiyaning yo'qligi

O'zbekistonda JDL sohasida sun'iy intellektni joriy etish uchun zarur bo'lgan normativ-huquqiy va texnologik asoslar shakllangan bo'lib, ushbu zamin yaqin yillarda xalqaro darajadagi ilg'or standartlarga mos ekotizimni shakllantirish imkoniyatlarini yaratadi. Amaldagi qonunchilik bazasi va raqamli infratuzilmaning mavjudligi kelgusi bosqichlarda strategik rejalashtirish, tartibga solish mexanizmlarini yanada takomillashtirish, kadrlar salohiyati va ma'lumotlar sifati bo'yicha tizimli yondashuvni kengaytirish orqali SIni keng ko'lamda joriy etish uchun mustahkam poydevor vazifasini o'taydi. Shu nuqtayi nazardan, xalqaro standartlarga uyg'un innovatsion rivojlanish trayektoriyasini shakllantirish uchun asosiy bo'g'inlarni izchil modernizatsiya qilish istiqbollari mavjud.

Avvalo, JDL sohasida SIni joriy etishga doir milliy strategiya va yo'l xaritasi ishlab chiqilishi sektorni tizimli rivojlantirishning muhim bosqichi bo'lib xizmat qiladi. Markaziy bank va MRB boshchiligidagi bosqichlar, maqsadlar, KPillar va mas'ul organlar aniq belgilangan idoralararo mexanizm shakllanishi natijasida sohada yagona rivojlanish vektori mustahkamlanadi. Bu strategik hujjat kelgusi yillarda JDL tizimini global tendensiyalarga mosravishda rivojlantirish imkoniyatlarini kengaytiradi.

Ma'lumotlar sifati va mavjudligini oshirish bo'yicha amalga oshiriladigan standartlashtirish, markazlashtirish va verifikatsiya tizimlarini joriy etish SI yechimlarining samarali ishlashi uchun muhim texnologik baza yaratadi. Ma'lumotlarning barqaror, uzluksiz va to'g'ri shakllanishi natijasida modellarning aniqligi oshadi, prognozlash mexanizmlari kuchayadi va JDL jarayonlarining intellektuallashuv sur'ati tezlashadi.

Tartibga solish muhitining takomillashuvi, xususan, SI qo'llanilishiga doir zamonaviy standartlar va tavsiyalar ishlab chiqilishi, shuningdek, innovatsion yechimlarni sinovdan o'tkazish uchun tartibga solish qum qutisi mexanizmini joriy etish JDL ekotizimida innovatsiyalarni kengaytirish va texnologik yangiliklarga moslashuvchanlikni oshirishga xizmat qiladi. Ushbu yondashuv SIga oid huquqiy mexanizmlarni bosqichma-bosqich mustahkamlab, xalqaro andozalarga mos tartibga solish tizimini shakllantirishga imkon beradi.

Banklarda pilot loyihalarning joriy qilinishi kelgusi keng qamrovli integratsiya jarayonlari uchun amaliy tajriba bazasini yaratadi. Yolg'on-ijobiy signallarni qisqartirish, profiling sifatini oshirish hamda SAR/STR generatsiyasini avtomatlashtirish yo'nalishlarida olib boriladigan sinovlar milliy bozor sharoitlariga moslashgan SI modellarining shakllanishiga zamin yaratadi. Bu esa JDL tizimining bosqichma-bosqich intellektuallashuv jarayoniga xizmat qiladi.

Kadrlar salohiyatini oshirishga qaratilgan sa'y-harakatlar SIni joriy etishning asosiy drayverlaridan biriga aylanadi. Mutaxassislar tayyorlash, qayta tayyorlash va xalqaro sertifikatli dasturlari asosida shakllantiriladigan bilim va ko'nikmalar sektorda texnologik transformatsiyaning barqaror amalga oshirilishini ta'minlaydi. SI, mashina o'rganishi, ma'lumotlar bilan ishlash bo'yicha zamonaviy dasturlarni joriy etish natijasida fanlararo malakali jamoalar shakllanadi.

AT-infratuzilmani modernizatsiya qilish istiqbollari SI asosidagi yechimlarning keng ko'lamli ishlashini ta'minlaydi. AT-auditlari, to'liq texnik yangilanish va ma'lumotlar xavfsizligini mustahkamlash banklarning raqamli imkoniyatlarini yanada kengaytiradi. Masshtablashtiriladigan va SI bilan to'liq mos keladigan infratuzilma JDL jarayonlarini avtomatlashtirishdan intellektuallashtirish bosqichiga sifatli o'tishga xizmat qiladi.

Banklar, tartibga soluvchilar, texnologiya yetkazib beruvchilar va oliy ta'lim muassasalari o'rtasida hamkorlik platformalarining shakllanishi sektorning tizimli o'sishini tezlashtiradi. Ushbu platformalar birgalikda standart ishlab chiqish, tajriba almashish va resurs samaradorligini oshirish imkonini berib, SI joriy etish xarajatlarini optimallashtirishga yordam beradi.

Yuqoridagi yo'nalishlarning izchil amalga oshirilishi O'zbekistonning JDL jarayonlarini oddiy avtomatlashtirishdan intellektuallashtirilgan boshqaruv tizimiga o'tish jarayonini jadallashtiradi. Bunday yondashuv mamlakatning xalqaro tendensiyalar bilan uyg'un rivojlanishini ta'minlaydi, moliyaviy tizimning samaradorligi, shaffofligi va barqarorligini yangi bosqichga ko'taradi.

¹ Tartibga solish organlari nazorati ostida moliyaviy innovatsiyalarni sinovdan o'tkazish uchun maxsus huquqiy muhit.

XULOSA VA TAKLIFLAR

O'zbekistonda JDL tizimiga sun'iy intellektni joriy etish moliya sektori barqarorligini oshirish uchun strategik imkoniyatni ifodalaydi. O'tkazilgan tahlil mamlakatning me'yoriy va institutsional asosga ega ekanligini ko'rsatdi, biroq avtomatlashtirish darajasi, ma'lumotlar sifati, kadrlar salohiyati va tartibga solish muhiti hali SI ni joriy etish talablariga to'liq mos kelmaydi.

Xalqaro amaliyot bilan solishtirish jiddiy tafovutlarni aniqladi, jumladan texnologik tayyor emaslik, tizimlarning yetarli moslashuvchan emasligi, personalning sust tayyorgarligi va SI ni joriy etish bo'yicha milliy strategiyaning yo'qligi. Xalqaro tajriba SI dan samarali foydalanish yolg'on-ijobiy signallar miqdorini 70% gacha kamaytirishi, xabarlarining ahamiyatini sezilarli darajada oshirishi va komplayens jarayonlariga sarflanadigan xarajatlarni optimallashtirishi mumkinligini ko'rsatadi.

O'zbekiston uchun quyidagi qadamlarni amalga oshirish zarur: (1) JDL ni raqamli transformatsiyalash yo'l xaritasini ishlab chiqish; (2) ma'lumotlarni standartlashtirish va tozalash; (3) banklarda pilot SI-loyihalarni boshlash; (4) AT-infratuzilmasini modernizatsiyalash; (5) raqamli ko'nikmalar va ma'lumotlar tahliliga e'tibor qaratgan holda JDL sohasidagi mutaxassislarni tayyorlash dasturlarini isloh qilish.

Yuqorida qayd etilgan choralarning muvofiqlashtirilgan tarzda amalga oshirilishi O'zbekistonga to'siqlarni yengib o'tishga va jinoiy faoliyatdan olingan daromadlarni legallashtirishga qarshi kurashish milliy tizimi samaradorligini hamda xalqaro standartlarga muvofiqligini oshirish maqsadida nazariy tayyorgarlikdan sun'iy intellektni amaliy qo'llashga o'tish imkonini beradi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Ўзбекистон Республикаси “Жиноий фаолиятдан олинган даромадларни легаллаштиришга, терроризмни молиялаштиришга ва оммавий қирғин қуролилари тарқалишини молиялаштиришга қарши курашиш тўғрисида”ги Қонуни (Янги таҳрири). Lex.uz. URL: <https://lex.uz/docs/284542>.
2. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2021-йил 28-йундаги ПФ-6252-сонли Фармони. Lex.uz. URL: <https://www.lex.uz/ru/docs/5482739>.
3. Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 2021-йил 29-йундаги 402-сонли Қарори. Lex.uz. URL: <https://www.lex.uz/ru/docs/5489518>.
4. “Террорчилик фаолиятида ёки оммавий қирғин қуролини тарқатишда иштирок этаётган ёки иштирок этишда гумон қилинаётган шахслар рўйхатига киритилган шахсларнинг операцияларини тўхтатиб туриш...” тўғрисидаги Низом (2021-йил 19-октябр, 3327-рақам). Lex.uz. URL: <https://www.lex.uz/ru/docs/5688109>.
5. “Юридик ва жисмоний шахслар томонидан валюта операциялари амалга оширилишининг асосланганлиги юзасидан мониторинг олиб бориш тартиби тўғрисида”ги Низом (2013-йил 12-йун, 2467-рақам). Lex.uz. URL: <https://www.lex.uz/ru/docs/2186012>.
6. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2020-йил 5-октябрдаги ПФ-6079-сонли Фармони — “Рақамли Ўзбекистон-2030”. Lex.uz. URL: <https://www.lex.uz/ru/docs/5031048>.
7. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2021-йил 17-февралдаги ПҚ-4996-сонли Қарори. Lex.uz. URL: <https://www.lex.uz/ru/docs/5297051>.
8. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2023-йил 11-сентябрдаги ПФ-158-сонли Фармони — “Ўзбекистон – 2030” стратегияси. Lex.uz. URL: <https://www.lex.uz/ru/docs/6600404>.
9. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2023-йил 14-сентябрдаги ПҚ-308-сонли Қарори. Lex.uz. URL: <https://www.lex.uz/ru/docs/6612610>.
10. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2024-йил 14-октябрдаги ПҚ-358-сонли Қарори. Lex.uz. URL: <https://www.lex.uz/ru/docs/7158606>.
11. “Тижорат банкларида жиноий фаолиятдан олинган даромадларни легаллаштиришга...” оид ички назорат қоидалари (2017-йил 23-май, 2886-рақам). Lex.uz. URL: <https://lex.uz/docs/3212192>.
12. Васильев А. Ю. (таҳр.). Пул ювишга қарши курашиш: халқаро стандартлар ва амалиёт. – М.: Юрайт, 2022. – 356 б.
13. FATF. Хавфга асосланган ёндашув бўйича кўрсатма: Банк сектори. – Париж: FATF, 2021. – 78 б.
14. Малахов В. А. Сунъий интеллект ва молия секторида рақамли трансформация. – М.: Финанслар ва статистика, 2023. – 288 б.
15. ЕОГ. Ўзбекистон Республикасини ўзаро баҳолаш ҳисоботи. – М.: ЕАГ, 2022. – 112 б.
16. Kelleher J., Tierney B. Комплаенс учун маълумотлар фани: СИ ва АМЛ. – London: Springer, 2020. – 214 б.
17. Михеев В. И. Молиявий хавфсизлик: назария ва амалиёт. – М.: КноРус, 2021. – 272 б.
18. FATF. ЖДЛ/ТМ бўйича халқаро стандартлар. – Париж: FATF, 2023. – 102 б.
19. Подольяк А. И., Лазарев И. В. Банк мониторингида СИ технологиялари. – СПб.: Питер, 2022. – 240 б.
20. Власов С. Н. Банкда комплаенс-назорат. – М.: Проспект, 2021. – 198 б.

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Zokir ALIBEKOV

Sahifalovchi va dizayner: Oloviddin Sobir o'g'li

2025. № 11

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.
Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

El.Pochta: sq143235@gmail.com

Bot: @iqtisodiyot_77

Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo'lishingiz mumkin. Obuna bo'lgach, @iqtisodiyot_77 telegram sahifamizga to'lov haqidagi ma'lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo'natishingizni so'raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo'natamiz.

"Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali 03.11.2022-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №566955 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani
Kumushkon ko'chasi, 26-uy.

Jurnal sayti: <https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz>
